

LAKIALOITE 26/2010 vp

Laki työsopimuslain 4 luvun 4 §:n ja lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Aloitteessa ehdotetaan, että 12—16-vuotiaan lapsen vanhemmalle annetaan kasvatuksellisesti erityisen vaativan tilanteen niin edellyttäessä oikeus osittaiseen hoitovapaaseen sekä osittaiseen hoitorahaan. Osittaisen hoitovapaan ja osittaisen hoitorahan myöntäminen edellyttäisivät

puoltavaa lausuntoa joko lapsen perusopetuksesta vastaavan oppilaitoksen rehtorilta, koulupsykologi- tai koulukuraattoripalveluita lapsen oppilaitoksessa antavalta henkilöltä tai lapsen kotikunnan sosiaaliviranomaiselta. Osittaisesta hoitovapaasta tulisi sopia työnantajan kanssa.

PERUSTELUT

Murrosikäisen erityisen tuen tarve

Murrosikä on noin ikävuosiin 10—16 sijoittuva elämän siirtymisvaihe lapsuudesta aikuisuuteen, jonka keskeinen päämäärä on itsenäisyyden saavuttaminen. Murrosikä kestää 2—5 vuotta. Murrosiän tärkeä kehitystehtävä on irrottautua ja itsenäistyä vanhemmista. Irtautuminen kestää vuosia, ja se voi aiheuttaa yksilöllisesti vaihtelevaa ongelmakäyttäytymistä, kuten kouluvaikeuksia, päihteiden käyttöä ja itsetuhoisuutta.

Murrosikäisen nuoren psyyke on haavoittuva, ja nuori tarvitsee kasvulleen ja kehitykselleen suojaksi sosiaalista tukea, riittävän sitoutuneita huolenpitosuhteita ja kiintymyssuhteita. Monet mielenterveyden häiriöt alkavat nuoruusiässä: noin puolet aikuisväestössä esiintyvistä

elämänaikaisista mielenterveyshäiriöistä on alkanut ennen tutkittavan 15 vuoden ikää ja kolme neljänestä kaikista häiriöistä on todettavissa ennen 18 vuoden ikää. Lähes joka viides nuori kärsii jonkinasteisesta mielenterveyshäiriöstä. Alaikäisten potilaiden määrä psykiatrisessa sairaalahoidossa on kaksinkertaistunut 10 vuoden sisällä. Eniten psykiatrisen hoidon tarve on lisääntynyt 13—17-vuotiaiden tyttöjen kohdalla. Nuorten mielenterveyden häiriöille on tyypillistä moniongelmaisuus ja usean häiriön samanaikaisuus.

Lapsen murrosikä lisää monissa perheissä tarvetta vanhemman läsnäoloon kotona. Lastensuojelulain (417/2007) mukaan lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista. Lapsen vanhemman ja muun huoltajan tulee turvata lapselle tasapainoi-

nen kehitys ja hyvinvointi, siten kuin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa (361/1983) säädetään. Perusopetuslain mukaisen oppivelvollisen huoltaja huolehtii siitä, että oppivelvollisuus tulee suoritetuksi. Tiukasti työelämässä kiinni olevien vanhempien on vaikea huolehtia tiukkoja rajoja, erityistä valvontaa tai huolenpitoa tarvitsevasta murrosikäisestä. Tilanne voi vaatia runsaasti sekä aikaa että vanhemman voimavaroja. Jouston puute on erityisen hankala yksinhuoltajille.

Jos vanhemmalla olisi mahdollisuus erityisen vaativan kasvatusvaiheen aikana tehdä lyhennettyä työviikkoa, voitaisiin parhaassa tapauksessa selvittää perheen omin voimin tai peruspalvelujen piirissä annetulla tuella ennen ongelmien kasaantumista. Taloudellisesti on edullisempaa vahvistaa oman vanhemman mahdollisuuksia tukea lapsen kasvua vaikeassa tilanteessa kuin ongelmavyöhydin kasvettua ulkoistaa kasvatus viranomaisille.

Perhevapaajärjestelmissä on jäänyt täysin huomiotta kasvatuksellisesti vaikea ikä, jossa vanhempien tuki, ohjaus ja valvonta ovat erityisen tärkeitä. Jos ne horjuvat, heijastuu tämä nuorten hyvinvointiin ja mielenterveyteen. Yhteiskunnan tulee tukea vanhempia näiden velvollisuuksien hoitamisessa. Osittainen hoitovapaa ja hoitoraha tulee voida myöntää myös murrosikäisen lapsen vanhemmalle, silloin kun erityistä kasvatuksellista tarvetta ilmenee.

Koulupsykologin, koulukuraattorin tai oppilaitoksen rehtorin lausunto

Työsopimuslain (55/2001) 4 luvun 4 §:n mukaan työntekijä, joka on ollut saman työnantajan työssä yhteensä vähintään kuusi kuukautta viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana, voi saada lapsensa tai muun hänen taloudessaan vakituisesti asuvan lapsen hoitamiseksi osittaista hoitovapaata siihen saakka, kun perusopetuksessa olevan lapsen toinen lukuvuosi päättyy. Jos lapsi kuuluu perusopetuslain (628/1998) 25 §:n 2 momentissa tarkoitetun pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, osittaista hoitovapaata voi

kuitenkin saada siihen saakka, kun lapsen kolmas lukuvuosi päättyy.

Mahdollisuus murrosikäisen lapsen vanhemman osittaiseen hoitovapaaseen rajataan tässä aloitteessa erityisen vaativiin kasvatustilanteisiin. Erityisen vaativalla tilanteella tarkoitetaan esimerkiksi lapsen masentuneisuutta, vaikeuksia selviytyä oppivelvollisuudesta tai riskiä päihdeongelman muodostumisesta. Osittaisen hoitovapaan saaminen edellyttää vanhemman pyynnöstä annettua puoltavaa lausuntoa joko lapsen perusopetuksesta vastaavan oppilaitoksen rehtorilta, koulupsykologi- tai koulukuraattoripalveluita lapsen oppilaitoksessa antavalta henkilöltä tai lapsen kotikunnan sosiaaliviranomaiselta. Lausuntoa annettaessa on arvioitava, edellyttävätkö lapsen hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen vanhemman lisääntyntä läsnäoloa lapsen arjessa. Osittaisen hoitovapaan voi saada lapsen 12 ja 16 ikävuoden välillä korkeintaan vuodeksi kerrallaan siten, että oikeus vapaaseen päättyy lapsen täyttäessä 16 vuotta. Hoitovapaa voi kestää useita korkeintaan vuoden jaksoja peräkkäin, jos vanhemman aikaa vaativan erityisen tuen tarve todetaan edelleen ja lausunnon antajat puoltavat uutta jaksoa.

Lastensuojelulain (417/2007) 9 §:n mukaan kunnan tulee järjestää koulupsykologi- ja koulukuraattoripalveluita, jotka antavat kunnan perusopetuslaissa (628/1998) tarkoitetun esi-, perus- ja lisäopetuksen sekä valmistavan opetuksen oppilaille riittävän tuen ja ohjauksen koulunkäyntiin ja oppilaiden kehitykseen liittyvien sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien ehkäisemiseksi ja poistamiseksi. Palveluilla tulee edistää myös koulun ja kodin välisen yhteistyön kehittämistä. Koulupsykologilla, koulukuraattorilla ja lapsen oppilaitoksen rehtorilla on paras mahdollisuus saada tietoa siitä, kuinka lapsen koulunkäynti sujuu, ja siitä, millaisia sosiaalisia ja psyykkisiä vaikeuksia lapsen koulunkäynnissä ilmenee. Koulun ja kodin yhteistyön luontevana osana on arvioida vanhemman pyynnöstä, hyötyisikö murrosikäinen vanhemman osittaisesta hoitovapaasta.

Sosiaalityöntekijän lausunto

Lastensuojelulain mukaan lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Lastensuojelun on pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin. Sosiaalityöntekijän antamaa hoitovapaalausuntoa voidaan pitää osana ennaltaehkäisevää lastensuojelua tai avo- huollon toimenpiteenä.

Murrosikäisen ongelmatilanne voi tulla vi- reille lastensuojeluasiana lastensuojelulain 25 §:n mukaisen ilmoituksen tai lastensuojelu- tarpeen arvioimista koskevan lastensuojelulain 25 a §:n mukaisen pyynnön vuoksi. Sosiaali- huollosta vastaavan toimielimen on ryhdyttävä avohuollon tukitoimiin viipymättä, jos lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai ke- hitystään. Avohuollon tukitoimien tarkoitukse- na on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitys- tä sekä tukea ja vahvistaa vanhempien, huolta- jien ja lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaa- vien henkilöiden kasvatuskykyä ja -mahdolli- suuksia.

Kun lastensuojeluasia on tullut vireille, so- siaalityöntekijän on viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä ilmoituksen tai vastaavan yhteyden- oton vastaanottamisesta ratkaistava, onko asian vireille tulon takia ryhdyttävä lastensuojelutar- peen selvityksen tekemiseen vai onko asia sel- västi luonteeltaan sellainen, ettei se johda toi- menpiteisiin. Jo tässä yhteydessä on luontevaa arvioida, onko murrosikäisen tilanne sellainen, että vanhemmalle voidaan hänen pyytäessään lausuntoa puoltaa osittaista hoitovapaata. Jos lastensuojeluasian vireilletulon takia päätetään tehdä 27 §:ssä tarkoitettu lastensuojelutarpeen selvitys, voidaan hoitovapaata koskeva lausunto antaa lapsen asioista vastaavan sosiaalityönteki- jän selvityksessä.

Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on tehtävä asiakassuunnitelma, jollei asiakkuus pääty lastensuojelutarpeen selvityksen jälkeen tai kysymyksessä ole tilapäinen neuvonta ja oh- jaus. Lapsen ja huoltajan kanssa yhteistyössä

laadittavaan ja tarkistettavaan asiakassuunnitel- maan kirjataan ne olosuhteet ja asiat, joihin py- ritään vaikuttamaan, lapsen ja hänen perheensä tuen tarve, palvelut ja muut tukitoimet, joilla tuen tarpeeseen pyritään vastaamaan, sekä ar- vioitu aika, jonka kuluessa tavoitteet pyritään to- teuttamaan. Hoitovapaalausunto voidaan antaa ja uusia myös tämän vähintään kerran vuodessa tarkistettavan asiakassuunnitelman yhteydessä.

Osittainen hoitoraha

Aloitteessa ehdotetaan, että vanhemmalle, joka jää osittaiselle hoitovapaalle murrosikäisen lap- sensa erityisen tuen tarpeen vuoksi, maksetaan lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta an- netun lain (1128/1996) mukaista osittaista hoito- rahaa. Osittaista hoitorahaa maksetaan tällä het- kellä alle kolmivuotiaiden sekä ensi- ja toisluok- kalaisten vanhemmille. Sitä maksetaan myös pi- dennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvan lapsen vanhemmille kolmannen lukuvuoden lop- puun. Vaikka murrosikäisen lapsen osittaisessa hoitovapaassa on kysymys selvästi em. tilantei- ta vanhemmasta lapsesta, kasvatuksellisesti ti- lanne rinnastuu ensi- ja toisluokkalaisten van- hempiin. Lapsella on elämässä ohimenevä uudenlainen vaihe, jossa hän tarvitsee enemmän vanhemman aikaa. Vaikka osittainen hoitoraha, 90 euroa/kk, on pieni, se tukee silti taloudellisia mahdollisuuksia irtautua työstä lapsen kasvatuk- sellisen tilanteen sitä välttämättä vaatiessa.

Osittaisen hoitorahan edellytyksenä on, että vanhemman työaika on lapsen hoidon vuoksi enintään 30 tuntia viikossa. Hoitorahaa voidaan maksaa molemmille vanhemmille saman kuu- kauden ajalta, jos he ovat lyhentäneet työaikaan- sa eri aikoina ja vuorottelevat lapsen hoidossa. Sitä maksetaan kerrallaan vain perheen yhdestä lapsesta. Myös ongelmallista vaihetta elävän murrosikäisen nuoren valvonta, esimerkiksi kouluunlähtö, päihteettömyys ja kotiintuloaiko- jen valvominen, saattavat vaatia molempien vanhempien läsnäoloa. Osittaista hoitorahaa haettaessa on mukaan liitettävä hoitovapaata puoltava lausunto.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

työsopimuslain 4 luvun 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 26 päivänä tammikuuta 2001 annetun työsopimuslain (55/2001) 4 luvun 4 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 533/2006, seuraavasti:

4 luku

Perhevapaat

4 §

Osittainen hoitovapaa

Työntekijä, joka on ollut saman työnantajan työssä yhteensä vähintään kuusi kuukautta viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana, voi saada lapsensa tai muun hänen taloudessaan vakituisesti asuvan lapsen hoitamiseksi osittaista hoitovapaa siihen saakka, kun perusopetuksessa olevan lapsen toinen lukuvuosi päättyy. Jos lapsi kuuluu perusopetuslain (628/1998) 25 §:n 2 momentissa tarkoitetun pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, osittaista hoitovapaa voi kuitenkin saada siihen saakka, kun lapsen kolmas lukuvuosi päättyy. Erityisen hoidon ja huollon tarpeessa olevan vammaisen tai pitkäaikais-sairaana lapsen vanhempi voi saada osittaista hoitovapaa siihen saakka, kun lapsi täyttää

18 vuotta. Jos 12 vuotta täyttäneen lapsen perusopetuksesta vastaavan oppilaitoksen rehtorin, koulupsykologi- tai koulukuraattoripalveluita lapsen oppilaitoksessa antavan henkilön tai lapsen kotikunnan sosiaaliviranomaisen puoltavassa lausunnossa todetaan, että lapsi tarvitsee kasvatuksellisista syistä vanhempansa erityistä huolenpitoa, osittaista hoitovapaa voi saada korkeintaan vuoden kerrallaan siihen saakka, kun lapsi täyttää 16 vuotta. Lapsen molemmat vanhemmat tai huoltajat saavat olla osittaisella hoitovapaalla saman kalenterijakson aikana, mutta eivät yhtäaikaisesti. Työntekijän on tehtävä työnantajalle esitys osittaisesta hoitovapaasta viimeistään kaksi kuukautta ennen vapaan alkamista.

— — — — —
Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20__.

2.

Laki

lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta 20 päivänä joulukuuta 1996 annetun lain (1128/1996) 13 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 858/2009, uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3 ja 4 momentti siirtyvät 4 ja 5 momentiksi, seuraavasti:

13 §

Osittainen hoitoraha

— — — — —
Lapsen vanhemmalla tai muulla huoltajalla on oikeus osittaiseen hoitorahaan 1 momentissa säädetyin edellytyksin myös, jos 12 vuotta täytäneen lapsen perusopetuksesta vastaavan oppilaitoksen rehtorin, koulupsykologi- tai koulukuraattoripalveluita lapsen oppilaitoksessa anta-

van henkilön tai lapsen kotikunnan sosiaaliviranomaisen antamassa lausunnossa puolletaan osittaista hoitovapaata erityisistä kasvatuksellisista syistä. Osittaista hoitorahaa voi saada korkeintaan vuoden kerrallaan siihen saakka, kun lapsi täyttää 16 vuotta.

— — — — —
Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20__.

Helsingissä 29 päivänä huhtikuuta 2010

Päivi Räsänen /kd
Kari Kärkkäinen /kd
Leena Rauhala /kd

Bjarne Kallis /kd
Toimi Kankaanniemi /kd